

ZA KUBŁARKI
A KUBŁARJOW

Lutki

1 2016

Wulki štom jako miniatura

Jednory řečny posittk za serbsce wuknjace džěci k temje mejemjetanje

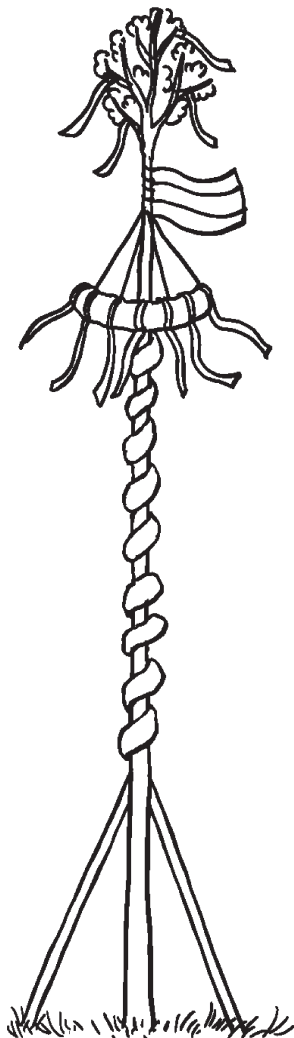
trěbny material:

- mała wumolowanka mejskeho štoma
- łopjeno »mejemjetanje« z mapy »Serbske naložki a wašnjak«, LND 2008
- 4 do 6 fotow lońshego mejemjetanja w pěstowarni ze wšelakimi motiwami, na př. kak so meja staja, kak so wokoło njeje rejuje, mejski por atd.
- miniatura mejskeho štoma (hlej paslenka str. 4)
- spěw »Wysoki štom steji« ze spěwnika »Kikerahi, biło je tři!«, str. 75, LND 2009
- konik a wěnc za mejski por

- 1 Jeli-zo prawidłownje posittki z Witkom přewjedujeće, móžeće »hodžinku z Witkom« ze spěwom »Wi-Wi-Wi-Wi-Witko« zahajić. Abo snano zaspěwaja džěci Witkej spěw, kotryž tučasnje rady spěwaja.
- 2 Zo byšće wćipnosć džěci budžili, móžeće (hižo wumolowany) wobraz mejskeho štoma do małego kašćika tyknyć. Witko praji: »Sym rjany, pisany wobraz namakał. Mam jón tu w swoim kašćiku. Štó chce raz do kašćika pohladać?« Džěco wozmjje wobraz z kašćika a wopisuje, što na nim widži. Po potrjebje tamne džěci pomhaja.

Tip: Wospjetujće serbsce wažne wuprajenja džěsća w zmysle zjeća.

- 3 »Prawje, džěci, džensa chcemy wo meji rěčeć«, prajiće jako kubłarka. »Witko, prošu přinjes wulki wobraz!« Dokelž Witko špatnje słyši, dyrbja wšitke džěci sadu wótře wospjetować. Z pomocu łopjena »mejemjetanje« móže so Witko džěci wšelake wěcy prašeć, wšako chce hišće wjele nawuknyć. Móžne prašenja su: Što to je (*štom*)? Štó je tu deleka

(*hólcy a holcy*)? Što woni činja (*rejuja*)? Jako kubłarka móžeće so hišće dale prašeć, kak štom a čehodla tak rěka a w kotrym měsacu so naložk pěstuje. K tomu móžeće kalender do ruki wzać.

Tip: Witko jenož serbsce rěči a rozumi tež jenož serbsce. Tuž měli prašenja a wotmołwy wotpowědnje jednore być, na přikład móhli džěći jednotliwe serbske słowa wospjetować abo na jim znate wobroty reagować. Móžeće džěćom wotmołwu wolóžić, na př. z pak-pak-prašenjemi kaž »Je bant módry abo čerwjeny?«.

- **zwučowanje z fotami:** Próstw »Witko, prošu přinjes fota!« zaso wšitke džěći zhromadnje wospjetuja. Witko wupołži fota a so džěći praša, što na fotach widža, a je na to wobroći. Nětko so džěći praša: »Na kotrym foće so meja staja?« abo »Na kotrym foće je mejska kralowna?«. Dalša warianta za hižo jara derje serbsce rěčace džěći: Móža sej wobročenu kartku wupytać a pomjenować, što na njej widža. K tomu móža džěći slědowace krótkte formulacije wužiwać: meju stajeć, meja steji, džěći rejuja, hólcy běža, mejski kral a mejska kralowna.
- **mejski štom so staja:** »Witko, prošu přinjes meju!«, zaso wšitcy zhromadnje wołaja. Jako přenje přinjese Witko prózdny stejak: »Prošu, tu je meja!«. Prašejće so džěći, hač to trjechi. »Što hišće faluje?«. Džěći pomjenuja pobrachowace džěle, na př. wěnc. Na to wšitcy zhromadnje wołaja: »Witko, prošu přinjes wěnc!« Tak džěći meju krok po kroku »hotuja«, doniž njeje dospołna.
- **spěw »Wysoki štom steji«:** Witko praji: »Ow, meja je hotowa! Je jara rjana! Póјće rejować!« Móžeće so z Witkom rozmołwjeć: »Witko, nimamy tola žanu hudźbu!« A Witko: »Móžemy tola sami spěwać.« Najprjedy nowy spēw předspěwajće. Druhi raz njech jón džěći hižo sobu spěwaja. Potom jón z nimi wobsahowje po kuskach předdžće. Při tym spytajće njeznate słowa z gestami rozkłasć. Nětko pokažće džěćom pohiby k spěwej. Wězo móžeće sej je tež z nimi zhromadnje wumyslić.
»Wysoki štom steji« – ruce runje horje wzać a kaž pjenk stać
»we wsy w młodej meji« – ruce kaž prošer dzeržeć a jej potom rozpěstrěć
»z wjerškom, wěncom pyšeny« – we wysokosci hlōwy wěnc napodobnić, při tym porsty spēšnje hibać
»meju wšitcy widžimy« – prawu ruku ptonu nad wočomaj dzeržeć a na imaginarny wysoki štom hladać
Hdyž džěći spēw derje wobknježa, móže so mejski kral wubrać.
K tomu dóstanje konika do rukow. Kral jěcha w kole, při tym džěći znowa spēw zaspěwaja. Na to wupyta sej kral swoju mejsku kralownu.

Tuta dóstanje wěnc na hłowu. Zhromadnje »jěchataj« w kole a spěw znowa zaklinči. Při poslednim přeběhu so mejski por kiwajo rozžohnuje. K zakónčenju poskitka móže kóžde džěčo kopiju mejskeho štoma wumolować.

Paslenka: mejski štom

material:

- zdónk, na př. stejak za kuchinsku papjeru
- hozdžik
- gumik
- hamor
- lěpk
- (zeleny) gročik za rjedženje trubki, ca. 55 cm
- zelenu krepowu papjeru, ca. 20 x 50 cm
- hažku lisćoweho štoma, ca. 15 cm
- módre, čerwjene a běłe bančiki za dary abo podobne

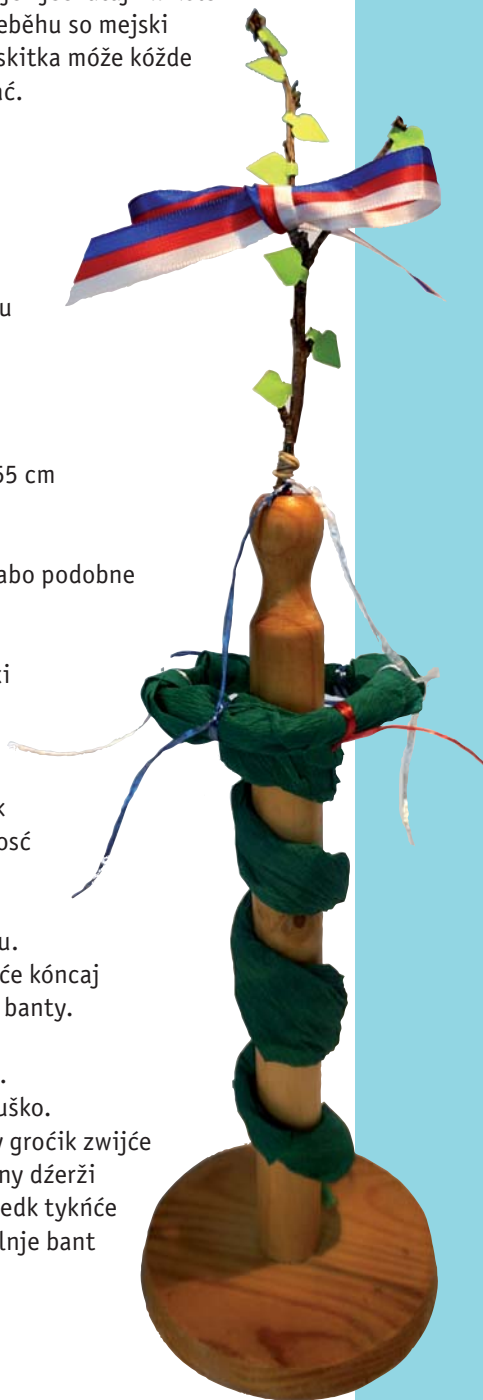
Jako mejski zdónk słuži stejak. Jeli-žo nimaće žadyn k dispoziciji, hodži so tajki wězo tež z drjewjaneje tače a kijom lochko zesklepać.

Na hornim kóncu zaklepajće hozdžik tak, zo 2 cm zbywataj. Wobwijće hozdžik z gumikom. Přitřihajće gročikaj na dołhosć 30 a 25 cm a wobwiće jej z krepowej papjeru.

Při tym dajće stajnje tróšku lěpka k tomu. Krótsi džěl sformujće na wěnc a fiksěrujće kóncaj (gročik do so wić). Přisukajće při wěncu banty.

Tři banty měli dlěše być a so w prawidłownych wotstawkach přisukać. Do swobodnje wisatych kóncow dajće wuško.

Na nich wěnc přez hózdž pójsńće. Tamny gročik zwijće najprjedy wokoło pisaka. Tak zezhibowany dzerži nětk bjez problemow při zdónku. Naposledk tykńće hažku přez gumik a přiwjazajće lubowólnje bant abo bančiki.

Baseň hodźi so derje k temje čěto a hygiena. Doporučamy, ju džěcom někotre razy předčítać a jim po potrebjce wobsah rozjasnić. Při tym njech džěći stawizničku z gestami přewodźeja. Hdyž sej tole z nimi husćišo w rańšim kole zahrajeće, so jim štučki zawěsće bórze do pomjatka zaščěpja.

Snano pytaće hišće za małym přinoškom za přichodny swjedžen? Někotre rekwizity móhli předstajenje rańšeje stawiznički hišće kusk wupyšić: *zawk – budžak – nósnik – ručny špihel – lapka – česak – zubna ščětkka.*

Naposledk móhło jedne džěčo *taler* ze »snědanju« w ruce prezentować. Po tym zo je »mać« k snědani wołała, smě sej kóždy džěčo něšto z *talerja* wzać.

Stańši z łoža

Rano zahe wotuću
z **wóčkow** pěšk sej wutřeju.

»Dyrbju stanyć hižo ja?«,
huba wótrě zazywa.

Ruce k wjerchej načahnu
noze z łoža wučahnu.

W kupjeli před špihelom
činju žorty z **jazykom**.

Jako přenje wurjedźi
zubna ščětkka **zuby** mi.

Zymna woda pluskota,
myju spar sej **mjezwoča**.

Moje **włosy** włosate
česak spěšnje zhladkuje.

Druhdy w **nosu** łoskota,
potom nósnik wupomha.

Wuši prawje myju sej,
zo tež derje słyšitej.

Nětko **brjuch** so wjeseli,
zo mać woła: »K snědani!«

RCW

Hród, ryčer a chuda baba – čas ryčerjow

Ideje k zaběrje z kolenkowej
knižku »Čas ryčerjow«

Powědamy stawiznu ze srjedzowěka

- Kopěrujće wobrazy trećeje a sedmeje strony kolenkoweje knižki a wutřihajće figury.
- Předpodajće přenju sadu stawizny, na př.: »Běše něhdy wulki stary hród.«
- Po rynku přida nětko kóžde džěčo jednu sadu. K tomu móže sej wobraz k pomocy wzać, na př. hrodowsku knježnu. Stawizna móhła so takle dale plesć: »Na nim (hrodže) bydleše rjana hrodowska knježna.«
- Při powědanju kładu džěči stawiznu z pomocu wobrazow na špundowanje. Hotowu stawiznu móžeće tež napisać a ju tak přeco zaso w pěstowarni wužiwać.

»Hdyž bych w srjedzowěku na hrodže bydlił/-a«

Přemyslujće po čitanju zhromadnje z džěčimi, kak so čas ryčerjow wot džzensnišeho rozeznawa. Při tym doporučamy njeznate słowa wujasnić. K tomu hodža so slědowace prašenja:

- Kak wupadaše bydlenje ryčerja? Što tehdy hišće njemějachu? (*meble, tepjenje, lampy, ...*)
- Što su ludžo jědli a pili? Što ty najradšo jěš?
- Kotre powołanja mějachu ludžo tehdy? (hlej str. 3 w knižce a dalše)
Kotre powołanja hišće njeznajachu? (*sekretarka, zubny lékař, frizeza, ...*)
- Kak a z čim su sej džěči hrajkali? Z čim sej ty najradšo hrajkaš?
- Chodžachu džěči w srjedzowěku do šule? Na čo so wukubłachu? (*hólcy – ryčerjo, holcy – mandželska*)
- Kak jara džiwachu na čistotu? (*sej zuby rjedzić, so kupać, na wustup chodzić a sej ruce myć*) Kotre scěhi móžeše to měč? (*špatne zuby a dych, chorosće*)

Kóžde džěčo móže nětko figuru z časa ryčerjow namolować, kotraž so jemu wosebje lubi. Při tym móža so wězo wot knižki inspirěrować dać, ale móža sej tež nowe figury wumyslić, kotrež su z rozmołwy wušli. Skicěrujće na wulkim łopjenu hród. Njeh džěči swoje figury wutřihaja a je na hród nalěpja. Hród móža džěči z detailemi wupjelnić, kaž na př. ze spanskej stwu, wulkej žurlu, hróždžemi, kowarnju atd.

Ryčerske hry

Ryčer wuswobodži hrodowsku knježnu z rukow zmija (po hrě »Ochs vor dem Berg«) Strašny zmij je hrodowsku knježnu pokradnył a do swojeje prózdnjeńcy donjesł. Zmužiči ryčerjo chcedža ju nětko wuswobodzić. Zmij (wuzwoleny hrajer) stražuje z chribjetom k ryčerjam swoju prózdnjeńcu (steji před murju, płotom abo podobnym). Ryčerjo steja něhdže 10 m zdalene. Nětko woła zmij wótre hrónčko: »Tón wulki strašny zmij – so spěšnje wo-bro-ći!« W tutym času spytaja ryčerjo spěšnje běžo so prózdnjeńcy bližić. Při poslednej złóžce »-ći!« wšitcy naraz sprostnu. W samsnym wokomiku so zmij wobroći a pomjenuje wšitkich, kotřiž so hišće pohibuja. Tući dyrbja potom zaso někotre kročele wróco. Ryčer, kotryž prózdnjeńcu jako přeni docpěje, je dobył a přewozmjje rólu zmija.

Chudu babu łójć

Dobrowólnemu hrajerjej »chudeje baby« so woči zawjazaja. Wšitcy druzi nětko wokoło chudeje baby běhaja a ju mjerzaja, za njej wołaja a ju cybaja. Kohož je chuda baba hrabnyła, přewza rólu chudeje baby.

warianta 1: Kohož so chuda baba dótknje, wurisa. Hraje so tak dołho, doniž jenički hrajer njezbywa. Tutón je nowa chuda baba.

warianta 2: Kohož so chuda baba dótknje, je zajaty a ma stejo wostać. Chuda baba wottasa mjezwočo »jateho«. Jeli mjeno prawje wuhóda, je jaty přichodna chuda baba.

Džěčo – paža – panoš – ryčer

Džěči chodža swobodnje po rumje. Hdyž so džěsci zetkatej, so wubědźujetej a zahrajetej po přikładze znateje hry »Schere – Stein – Papier« hru »mječ – tarč – studnja«: Mječ porazy tarč, tarč porazy studnju, studnja porazy mječ. Džěčo, kotrež bój dobudže, postupi w hierarchiji na pažu. Smětej přeco jenož hrajerjej samsneho schodženka přečiwo sebi wojować. Hrajer, kotryž docpěje jako přeni schodženk ryčerja, je dobył.

Hra »Pój kaž ...« hraje so kaž »Mein rechter, rechter Platz ist leer«. Jedyn stólc je swobodny. Wotlěwa sedžace džěčo na njón placa a woła druhe džěčo k sebi, na př. z »Jurjo, pój kaž zmij!« Zawołany Jurij přileći nětko kaž zmij, při čimž móže tež zwuk zmija napodobnjeć. Dalše přikazy su hrodowska knjeni, kotraž ruce w paži elegantnje běžo městno měni, a ryčer, kotryž z imaginarnym mječom machajo ćežko chodži, wšako je brónidło jara ćežke.

»Směm so předstajić? Rěkam Witko!«

Nowa naručna klanka Witko

Před dźesać lětami je maskotka WITAJ-skupin Witko do pěstowarnjow začahnyła. Za rěčne spěchowanje je tajka naručna klanka idealny partner, dokelž dožiwjeja dźěći interakciju z Witkom jako lóštnu hru. Naručna klanka móže pak tež dźěći přez wšědny dzeń přewodžeć a jim přeco zaso prašenja stajeć. Nětko poskićamy Witka w nowym formaće.

Witko jako wulka naručna klanka firmy KUMQUATS

- je 65 cm wulka a cyle mjehka
- přecelne mjezwočo garantuje spěšny přistup k dźěćom
- pohibliwa huba
- pohibliwej ruce, wužiwojomnej kaž rukajcy
- hodži so w mašinje wupłokać

Klanka móže być přecel, kotryž posłucha a kotremuž móža dźěći potajnstwa dowěrjeć. Móže pak tež być nora, kotraž wjeselo a lochkosć wobradža. Ze swojim zadźerženjom móže dźěćom dobry přikład być. Wona tróštuje a poradźuje, změruje, posylnjuje abo pomha dźěćom, konflikty rozrisać. A bjezdweła hodži so tež jako ekspertka zasadźować.

Klanku móžeće sej za potuńšenu płaćiznu 50 € w Rěčnym centrumje WITAJ kupić.

Zo by so lěpje čitało, wužiwojemy we wěštych padach jenož žónske pomjenowanja, na př. kubtarka. So wě, zo su tež přeco mužojo wotpowědneho powołanskeho stawa mjenjani.

Lutki – 15. lětnik
wuchadža 4 króć wob lěto
cytkowne zhotowjenje: Domowina – Zwjazk Łužiskich Serbow z.t.,
Rěčny centrum WITAJ
hlowna zamołwita: Weronika Butendeichowa

Rěčny centrum WITAJ, Póstowe naměsto 2, 02625 Budyšin,
telefon: (0 35 91) 55 04 00, e-mail: witaj-bautzen@sorben.com

ilustracije: Martina Burghart-Vollhardt (str. 2), Konrad Golz (str. 5),
Barbara Beger (str. 6, 7)
fota: RCW (titulak, str. 4, zadnja strona)